

SIMONA ŠKRABEC

*Sabem explicar-nos la nostra tradició,
però no la nostra contemporaneïtat*
(Presentació)

Amb aquest dossier dedicat a la crítica literària volem obrir el debat i fugir d'un enfocament massa acadèmic, i esquivar alhora els esculls d'una tertúlia superficial o lleugera. Els articles que presentem no són estudis pròpiament dits, sinó que tenen la intenció d'expressar un posicionament. Encapçala aquestes reflexions una frase de l'article de Marina Porras: «Sabem explicar-nos la nostra tradició, però no la nostra contemporaneïtat». En aquesta breu conclusió hi queda molt ben resumit l'efecte pervers que Zygmunt Bauman va descriure com una de les tendències més remarcables dels països avançats: la «retrotopia». Com que ens hem anat convencent que el futur és impossible i el present resulta incòmode, ens aboquem al passat per convertir-lo en allò que no era, en un espai idealitzat. A causa d'aquest efecte retroutòpic, també en la literatura catalana tot sovint sembla que abans tot era possible i ara res no pot ser ni tan sols somiat.

Hem volgut referir-nos sobretot a la crítica relacionada amb la literatura catalana. Així que les qüestions centrals que vam plantejar eren: quina mena de crítica necessita la nostra literatura per consolidar-se? Hem de construir un cànon ferm i indiscutible? O bé hem d'exigir una actitud crítica i reflexiva? Si és així, quins beneficis volem treure d'aquesta capacitat analítica?

La crítica literària és sovint concebuda exclusivament com un article en la premsa diària. Ens hem preguntat quins són el seu abast, els seus límits i els seus condicionants. També ens hem plantejat la qüestió de la construcció d'un canó de la literatura actual. Com podem aconseguir que sigui obert i versàtil, i no pas tancat i exclouent? Els autors del dossier reflexionen sobre els paràmetres que cal tenir en compte i ens mostren com es construeixen els criteris i les categories.

El dossier també planteja una revisió de la figura de l'escriptor dins la societat catalana actual. Calia preguntar-nos amb urgència si la construcció d'icones literàries és realment l'única via. Segurament hauríem d'intentar ampliar el coneixement sobre un autor a través dels textos crítics i comentaris aprofundits. La barrera entre el món acadèmic i la divulgació és encara massa gran. En lloc d'enriquir-se mútuament, les dues esferes s'exclouen. L'actualitat té problemes per arribar davant dels ulls de l'acadèmia, i els mitjans de comunicació ignoren qualsevol argument una mica complex. L'altra qüestió que també encara queda oberta és si com a societat som capaços de veure l'escriptor com un agent social, com la part activa del teixit humà, i no pas com una figura venerable. És especialment important tenir en compte la influència de la indústria editorial i les seves estratègies de promoció en aquesta consolidació icònica dels autors que enforteix la seva posició d'intocables.

La literatura catalana no pot ser tampoc realment compresa sense veure-la com a part de la literatura universal. Ens hem preguntat en aquest dossier si som capaços d'establir els ponts entre els autors actuals de fora i de dins del país. ¿Fins a quin punt tant els professors en les universitats com els periodistes culturals reflexionen sobre la literatura catalana posant-la en relació amb un context més ampli? Sovint, la impressió és ben bé la contrària. La literatura catalana és vista com un espai aïllat, contínuament amenaçada, a més, per la superproducció del llibre en espanyol. Els articles d'aquest dossier apunten algunes alternatives importants amb les quals podríem superar aquesta percepció d'aïllament que fa percebre qualsevol influència de fora com un perill.

Per l'altra banda, la crítica literària avui s'escriu d'una manera força espontània en els blogs i les xarxes socials, i és molt present també en els mitjans virtuals. Ens hem volgut plantejar si publicar en la xarxa significa ser més a prop de les tendències o no és ben bé així. Aquestes contribucions, aconseguen captivar l'atenció dels lectors més directament? Quina relació existeix entre la crítica de mitjans digitals i les polítiques dels suplementes de cultura que han de fer cabre en molt poc espai molts interessos diferents?



En relació amb això, hem volgut reflexionar també sobre la influència, si és que en tenen cap, de les revistes literàries. ¿Encara existeixen cercles intel·lectuals capaços de despertar els debats literaris amb substància i passió? Aquests debats no necessàriament han d'anar dirigits als autors vius, sinó que ens ha interessat també enfocar la relació entre la crítica literària i els autors clàssics, tant els més antics com els del segle XX. Com s'escriu avui sobre els autors que ja formen part del llegat? Els aconseguim actualitzar, rellegir, tornar a fer interessants? I finalment, la relació entre la crítica literària i l'ensenyament de la literatura des de la secundària fins a la universitat hauria de ser més estudiada, sobretot pel que fa a les carreres especialitzades en literatura. Fins a quin punt la veu dels crítics és capaç d'influenciar les maneres com llegim i consolidem el saber literari en el món acadèmic? ◀